

אנאטומיה של מעמד נחות

פרק נוסף של פרנסיס רדאי הוא נשים בתעסוקה, שבו היא בוחנת את נושאי השכר השווה, ההודמנות השווה לאשה בקידום מיקצועי, זכותה להתקבל למקום עבודה, והמחסומים הניצבים לפניה בענייני התדיינות אזרחית.

המאמר המתמצת ביותר על מעמד האשה בישראל הוא מאמר בכותרת זו, מאת יהודית בובר-אגסי, הבוחנת את מעמד האשה בדת היהודית (אזי למי שבניו נקבות... הכשרה בנשים - בעלת כשפים... עשרה קבין על שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים... כל המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות... אשה גולם היא... כל ההולך בעצת אשתו נופל כנהנום..."). בובר-אגסי ממשיכה לעומת זאת ובוחנת את חלקה של האשה בתנועה הציונית, ושבה מייד לעסוק באופן שבו מסורים דיני האישות בישראל בידי הרבנות.

בובר-אגסי מפרטת כיצד הפך בישראל חוק שיויון האשה לחוק ריק מתוכן, וממשיכה בתיאור משבר הערכים התי-לונים בחברה הישראלית - שהפחית ממעמדה של האשה - שאליו הוסיפה גם העליה ההמונית של ראשית שנות החמישים והשמרנות המסורתית שהיא הביאה עימה. שמרנות זו כיסתה על עולם הער-כים והציפיות של חברת-המחר הציונית, שלחמו לייסד בארץ זו. לא נפקד גם חלקו של צה"ל כמקדם הסחה במעמדה של החברה הישראלית: "נשים הוצאו מתפקידים קריטיים, מתפקידי פיקוד ומתפקידי יום ויזמתיים כלשהם. כיום, למרות רפור-מה שחלה לאחר שנים של מאבק, קדיון פתוחים רק 225 מיקצועות לנשים, מתוך 709 המיקצועות המוכרים רשמית ב"צה"ל...". וחבל שבובר-אגסי אינה מציי-נת כאן את המצב הנשורי בצבא האמרי-קני, שבו משמשות נשים בכ"מ 600 מיק-צועות מתוך 750 המיקצועות הצבאיים הקיימים בו.

אין להתעלם גם מהשפלת האשה בצה"ל, השפלה שעליה כותבת בובר-אגסי, "הרי שמרבית הצעירות ניצגיה של התנועה לשיתרוך האשה בארץ. ניצגים, שלמרבית הצער התייכשו, גוועו ומתו, שהרי המיליטנטיות של כמה ממנהיגות תנועה זו בארץ, בדומה על ציבור הנשים הרחב, ומעולם לא עלה בידן לשכנעו, וחבל.

נשים במילכוד הוא ספר-מפתח המתאר את מצבה של האשה בחווייה הישראלית, ספר שקול ברוב טיעוניו, הפרש יריעה חסרת-קץ של קיפוח האשה בישראל.

* מתוך סיפרה של מארי רוז טטורי, מונה-ליזה שבו ואריאציות שונות של המונה-ליזה, מאת ציריס רביס.

מעט מאוד ספרים בעלי משמעות על מצב האשה בישראל לראור בארץ. באחר רונה ראתה אור אנתולוגיה, תחת הכותרת נשים במילכוד. המביאה תמונת-מצב עכשווית של האשה בישראל. עורכות ומחברות רוב האנתולוגיות הן אריאלה פריד-מן, רות שריפט ורפנה יורעאלי.

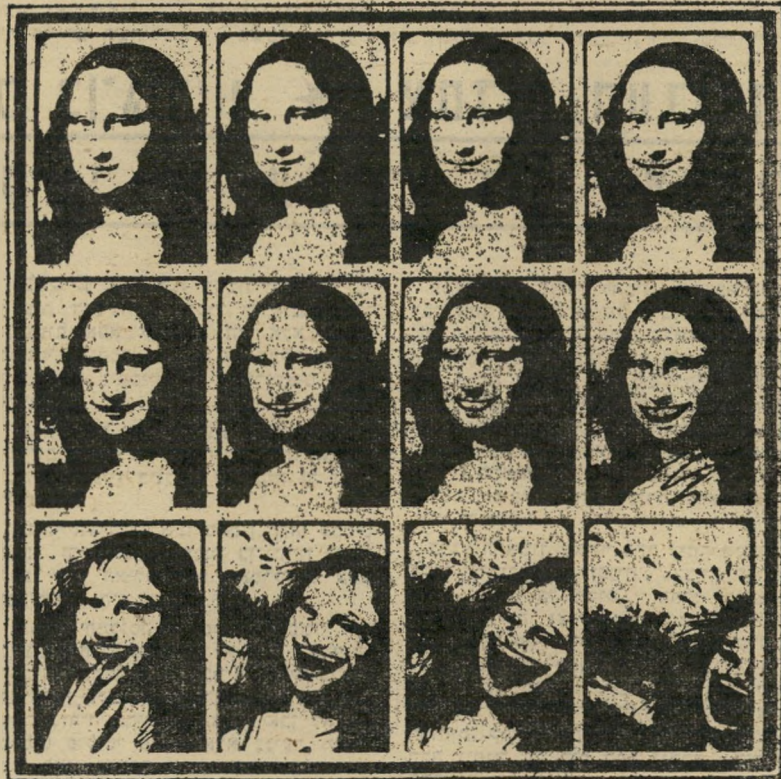
פרק הפתיחה, תחת הכותרת זהות והתקשרות, פריעטה של אריאלה פרידמן, מביא שלב אחר שלב את תהליך ההיבדלות בין המינים, החל מהתפתחות הזהות המינית, "לכנים יש, פיפי לבנות אין", "הוא חוק, היא רנישה". אריאלה פריד-מן, פורשת פרק אחר פרק את האנא-טומיה הברורה למדי של היות האשה כמעמד נחות בחברה בכלל, ובחברה הישרא-לית בפרט, תוך הבאת דוגמות, המבי-ירות את טיעוניה.

תחת הכותרת נישואים, אופציה או מילכוד, בוחנת רות שריפט את מוסד הנישואים, המהווה מיתגם לחברה שמרנית למדי. שריפט בוחנת את תפקידי הבעל והאשה במיסגרת מוסד הנישואים, ממינת את האופציות הפתוחות לפני האשה, ואת נסיון הגברים למכד את הנשים במיט-גרת של מעמד עקרת הבית הטיפוסית, תוך אובדן דפוסי העצמאות שלה.

רפנה יורעאלי בוחנת את שדה המע-ר רכה העיקרי של התמודדות הנשים לעצ-מאותן בעולם זה של גברים נשים בעולם העבודה. יורעאלי בוחנת זאת החל מ"כמה עוסק בעלך?" דרך האגדה המופ-רכת בדבר "הזרמנויות שוות" ועד למה שהיא מכנה "כלכלה כנויה כצלם גברי".

יורעאלי מציגה מצב אחר מצב, שבו מתבהר כי הנשים נטלות כיום חלק שווה בפרנסות-הבית בחוץ, אך משיכות להיות נתונות לחסדי בעליהן. כאשר ב-מהלך השנים התהוו להם מיקצועות גבי-ריים ומיקצועות נשים. בפרק האחרון, נשים בצמרת, מביאה יורעאלי את האש-לייה הישראלית, בדבר קיום נשים בצמרת. הכותרת נשים במישפט הישראלי למא-מרה של פרנסיס רדאי, בוחנת את נחיתותה של האשה במעמד המישפטי ב-ישראל, תוך אי-שמירת הקונספציה המי-שית של שיויון. רדאי מציגה את ההגנות המגבילות לנשים לעומת זכויות-היתר, שלדעתה הן משוללות כל טעם בחברה המודרנית, כמו למשל: "אולם קיימים מקרים שבהם המערכת המשפטית צריכה לתת תוקף לויתור בפועל של נשים על זכויות יתר. כך, למשל, כשלאם ולאב יש מקורות הכנסה נפרדים משלהם, אין כל הצדקה לזכות-היתר שלפיה זכאית האם לקבל מהאב את דמי-המוזנות של ילדיהם, כשהאשה ויתרה על זכותה זו. על המחוקק להכיר בתוצ-אות הויתור והטיל על עני התורים אחריות לאחזקת ילדיהם בסכומים יחסיים לגודל הכנסתם הממשית...".

* דפנה יורעאלי, אריאלה פרידמן ורות שריפט - נשים במילכוד - על מצב האשה בישראל; סידרת קו אדום; הוצאת הקיבוץ המאוחד; 232 עמודים (כריכה רכה).

מונה-ליזה מתפרקת * על השפלת האשה בישראל

לאחיותיה בארצות אחרות, המאסו עצמן בידן לשכנעו, וחבל.

נשים במילכוד הוא ספר-מפתח המתאר את מצבה של האשה בחווייה הישראלית, ספר שקול ברוב טיעוניו, הפרש יריעה חסרת-קץ של קיפוח האשה בישראל.

* מתוך סיפרה של מארי רוז טטורי, מונה-ליזה שבו ואריאציות שונות של המונה-ליזה, מאת ציריס רביס.

לית תוקף לויתור בפועל של נשים על זכויות יתר. כך, למשל, כשלאם ולאב יש מקורות הכנסה נפרדים משלהם, אין כל הצדקה לזכות-היתר שלפיה זכאית האם לקבל מהאב את דמי-המוזנות של ילדיהם, כשהאשה ויתרה על זכותה זו. על המחוקק להכיר בתוצ-אות הויתור והטיל על עני התורים אחריות לאחזקת ילדיהם בסכומים יחסיים לגודל הכנסתם הממשית...".

* דפנה יורעאלי, אריאלה פרידמן ורות שריפט - נשים במילכוד - על מצב האשה בישראל; סידרת קו אדום; הוצאת הקיבוץ המאוחד; 232 עמודים (כריכה רכה).

ונפץ אל חומת הסלע / הכה בחומת היקר / את אשר אהבת...".

פרט נוסף בחרוזיו של אחיו של רטוש, הוא ההמנעות מאחד המרכיבים החשו-רים של שירה - שפת היומיום. אין בשירתו עברית עכשווית, ולא צל צילה של עברית עכשווית. חרוזיו כתובים עב-רית שירית-סטרילית, חסרת רגש, חסרת פואטיקה.

המדור שחור אינו מזכיר כלל את חופה שחורה של רטוש. אחי רטוש, מדמה עצמו בהדרגה כנעניותו לשמשון הניבור; "עוור אנכי הפעם / סנורים היכני עייט / אלוך את עמודי הכית / תימד ברכי...". איזה גיבוש של מילים, מהולות באידיאלוגיה כנענית של האח הכנעני הלא-משורר.

עוזי אורנן הוא פרופסור לבלשנות, שהקתדרה לא הספיקה לו, ודמות האח המשורר, המשפיע על דור שלם של משור-רים, ונכשל בראייה הפוליטית-כנענית שלו - היא הדמות הניצבת לנגד עיניו. שירי עוזי אורנן מעוררים בקורא אש-לייה בתירגום, כי חיבר שירים ששם מחבי-רם הוא עוזי אורטוש. אבל מרחק שנות השירה ואור, שבין הגבבה האורנגית לשירה הרטושית, ניכר בכל שורה ושורה שבקובץ נטיות.

קשה להיות אח של משורר, ועל אחת כמה וכמה קשה להיות אח של משורר משיפע כיונתן רטוש. הקובץ נטיות אין לו מקום על מדף השירה העברית החד-שה, ומקומו ייפקד ממדף השירה הכנע-נית העברית. חבל על הנייר המעולה, ועל המחשב סיסדר החרוזים בתוכנית-ניקוד אוטומטי. חבל על הזמן לעיין בקובץ זה.

"קח את האיל כידוך / והכה בחומת האדם / הכה בחומת היקר / אשר אהבת...".

קח את בנך את יחידך / והכה בחומת האדם / הכה בחומת היקר / אשר אהבת...".

אחיי-רטוש - אורנן גילגול 50 לשירת אהרון אמיר

היו דברים כאלה מעולם, היו ויהיו. פחות משנה אחרי מותו של המשורר יונתן רטוש, מבכירי המשוררים בלשון העברית במאה זו, מי שהשפיע על דורות של משוררים, קם אחיו, עוזי אורנן, ופירסם את קובץ ביכורי שירתו, תחת הכותרת נטיות.

עוזי אורנן, פרופסור לבלשנות באוני-ברסיטה העברית, אחד מנושאי-הכלים ה-נוקשים והבלתי-מתפשרים של הרעיון הכנעני, מי שהגיע בסופו של דבר, לכנעניות של "תנועת יחיד פוליטית", אמן על כליה-ביטוי התרבותיים של אחיו, "הכנעני הגדול", יונתן רטוש. אורנן אינו מחדש דבר בקובץ שיריו. הוא רק מהלך בשבילים שאותם דרך אחיו המשורר, ומפור בהם את סימניו.

שיריו של אורנן, שראוי-אור לפני כחוד-שיים, נקראים בקריאה ראשונה כמו היו מיכלול אנאכרוניסטי של השירה העב-רית הכנענית, גבעתנו אפררת / רוח להט מקדים / חרדה ימים רבים. גם זיתים עליה שחו. // בעל, בעל, אבי שמיים / הוי ראה נא כעניי...". לא נעים. אם ישנה שירת אהרון אמיר, שהיא החיקוי בגילגולו החמישים לשירת רטוש, הרי ששירת אורנן היא החיקוי החמישים בגילגול לשירת אהרון אמיר.

שירת אורנן היא אידיאלוגית כנענית מיושנת, נוסח שנות הארבעים הראשונות:

* עוזי אורנן - נטיות; סידרה בערי-כת עמירה הנגי; הוצאת ספרית פועלים; 38 עמודים (כריכה רכה).

בלי התפלספות, וזוי הדרך היחידה לשאת את החיים...".

את מוסר-ההשכל הסופי של קאנדיד מביא בפניו פאנגלוס, האומר: "כל האי-רועים כרוכים בעולם זה, הטוב בעולמות האפשריים; כי על כן, אילו לא גורשת מטירה יפה כבעיטות כבירות כאחוריק בגלל האהבה לעלמה קונגורד, אילו לא נפלת בידי האינקוויזיציה, אילו לא עברת את אמריקה ברנל, אילו לא כיבדת את הכארון כמכת-חרב הגונה, אילו לא אי-בדת את כל כשיך מארץ אלדוראדו הטור-פה - לא הית אובל פה סדרות בריכה ובספימקום...".

זה סיפור המוסר של קאנדיד, היוצא לחפש את הטוב שבכל העולמות. סיפור מוסר, הטוב לכל האנשים, בכל הדורות מאז ועד היום הזה. טוב עשתה סידרת תרמיל שפירסמה מהדורה חדשה זו של קאנדיד.

שירה

עוזי אורטוש

תארו לכם מצב מוזר, שבו, פחות מ-שנה אחרי מותו של חיים נחמן ביא-ליק, מפרסם אחיו של המשורר קובץ ביכורים בשירתו. תארו לכם את אחיו של שאול טשרניחובסקי מפרסם קו-בץ שירי בכורה אחרי מות המשורר הי-מהולל.